

Valstiskā statusa veidi

Svetlana Djačkova
Latvijas Cilvēktiesību centra pētniece

20.04.2016

PMLP Iedzīvotāju reģistra dati (01/01/2016)

LR pilsoņi	1804392
Nepilsoņi	252017
personas, kam ir uzturēšanas atļauja:	
Bēgļi	59
Personas, kam ir piešķirts alternatīvais statuss	130
Pagaidu aizsardzība	0
Bezvalstnieki	178
Pārējie (pastāvīgās uzturēšanas atļauja, termiņuzturēšanas atļauja)	87987
Kopā	2144763

Uzturēšanas atļaujas (PMLP dati)

- Personas ar **pastāvīgās uzturēšanas atļauju**
  - **2016.g.** - 52001 (2012.g. – 44328)
  - No tiem – 4398 ES/EEZ pilsoņi
  - Vislielākais skaits - Krievijas, Ukrainas, Baltkrievijas pilsoņi (98 valstis)
  - **lemesli:** laulātie, bērni, ģimenes apvienošana, Latvijā pastāvīgi dzīvojošie ārvalstu pilsoņi, ES pastāvīgie iedzīvotāji, bēgļi utt.
  - *Imigrācijas likums*

Uzturēšanas atļaujas (PMLP dati)

- Personas ar **termiņuzturēšanas atļaujām**
- **2016.g.** – 36575 (2012.gadā – 15957)
- No tiem – 10814 ES/EEZ pilsoņi
- Vislielākais skaits – Krievijas, Baltkrievijas, Ukrainas pilsoņi (120 valstis)
- **lemesli:** darbs, studijas, investīcijas, ģimene, alternatīvais statuss, bezvalstnieka statuss, humānie apsvērumi, utt.
- *Imigrācijas likums*

Bēgļa statuss

- trešās valsts valstspiederīgais, kam ir **labi pamatotas** bailes no vajāšanas pēc **rases, reliģijas, tautības, piederības īpašai sociālai grupai pazīmēm vai politiskās pārliecības** dēļ;
- atrodas ārpus savas pilsonības valsts un nespēj vai sakarā ar šādām bailēm nevēlas izmantot šīs valsts aizsardzību;
- vai bezvalstnieks, kurš, būdams ārpus savas agrākās pastāvīgās dzīvesvietas valsts, tādu pašu iemeslu dēļ nespēj vai nevēlas tajā atgriezties.
  - *Patvēruma likums, 1951.gada Konvencija par bēgļa statusu; Direktīva 2011/95/ES*
  - **Pastāvīgās uzturēšanas atļauja, ceļošanas dokuments**

Alternatīvais statuss

- trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, **kuram nevar piešķirt bēgļa statusu** un ir pamats uzskatīt, ka viņš pēc atgriešanās savā izcelsmes valstī varētu tikt pakļauts **smagam kaitējumam** un šā iemesla dēļ nespēj vai nevēlas pieņemt minētās valsts aizsardzību (nāves sods, spīdzināšana, bruņoti konflikti utt.).
  - *Patvēruma likums, Direktīva 2011/95/ES*
- **Termiņuzturēšanas atļauja uz 1 gadu, ar tiesībām lūgt pagarinājumu, ceļošanas dokuments**

Pagaidu aizsardzība

(Patvēruma likums, Direktīva 2001/55/EK)

- **Personas, kuras ir bijušas spiestas atstāt savu izcelsmes valsti** (bruņoti konflikti, ilgstoša vardarbība, nopietni cilvēktiesību apdraudējumi, sistemātiski vai vispārēji cilvēktiesību pārkāpumiem)
- Rīkojumu par pagaidu aizsardzības piešķiršanu personu grupai, to locekļu skaitu, izmitināšanas kārtību utt. **izdod MK, ņemot vērā Eiropas Savienības Padomes lēmumu.**
- **Termiņuzturēšanas atļauja uz 1 gadu**, ar tiesībām lūgt pagarinājumu līdz sešiem mēnešiem, bet ne ilgāk kā par vienu gadu kopumā, personas apliecība
- **Tiesības iesniegt patvēruma iesniegumu**
- Pasākumu plāns institūciju saskaņotai rīcībai saistībā ar patvēruma meklētāju iespējamo masveida ierašanos Latvijā no krīzes skartām valstīm (MK 2012.gada rīkojums Nr.312)

Nepilsoņi un bezvalstnieki

- **Personas, kam nav nevienas valsts pilsonība**
  - 1954.gada Konvencija par bezvalstnieka statusu;
  - 1961.gada Konvencija par bezvalstniecības samazināšanu;
  - ANO 1989.gada Konvencija par bērnu tiesībām;
  - ANO 1966.gada Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām;
  - ANO 1965.gada Konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu;
  - u.c.

Nepilsoņa statuss

- **Likums „Par to bijušās PSRS pilsoņu statusu, kuriem nav Latvijas vai citas valsts pilsonības”**
  - bijušās PSRS pilsoņi un viņu bērni
  - 1992. gada 1. jūlijā viņi bija pierakstīti Latvijas teritorijā, vai viņu pēdējā reģistrētā dzīvesvieta līdz 1992. gada 1. jūlijam bija Latvijas Republikā, vai ar tiesas spriedumu ir konstatēts fakts, ka līdz minētajam datumam viņi ne mazāk kā 10 gadus nepārtraukti dzīvoja Latvijas teritorijā;
  - viņi nav Latvijas pilsoņi;
  - viņi nav un nav bijuši citas valsts pilsoņi.
- **MK 2004.gada noteikumi Nr.1011 „Latvijas nepilsoņa statusa noteikšanas kārtība”**
- **Pilsonības likums** nosaka Latvijas pilsonības reģistrēšanas un naturalizācijas kārtību

Bērni-nepilsoņi

- 2016.gada sākumā Latvijā bija 6914 bērni-nepilsoņi vecumā līdz 17 gadiem;
  - no tiem 4912 bērni bija vecumā līdz 14 gadiem.
- Eiropas bezvalstnieku tīkls(ENS) un LCC “Pētījums par bērniem, kuriem nav nevienas valsts pilsonība, Latvijā” (pieejams LCC mājas lapā www.cilvektiesibas.org.lv)
  - Nepilsoņu bērnu tiesības uz pilsonību un to izmantošana
  - Citi jautājumi, kas skar bērna tiesības uz pilsonību – pilsonības reģistrācijas nosacījumi, dzimšanas fakta reģistrācija

Bezvalstnieka statuss

- **Bezvalstnieku likums** (1999, 2004) - nosaka bezvalstnieka statusa iegūšanas procedūru
  - Personu var atzīt par bezvalstnieku, ja vien kāda valsts saskaņā ar tās likumiem nav atzinusi šo personu par savu pilsoni
  - Lēmumu pieņem PMLP 3 mēnešu laikā
  - Tiesības pārsūdzēt lēmumu tiesā Administratīvā procesa likuma kārtībā
  - Uzturēšanās Imigrācijas likuma kārtībā, tiesības pieprasīt termiņuzturēšanas atļauju līdz 5 gadiem
  - Tiesības saņemt ceļošanas dokumentu uz 2 gadiem

Bezvalstnieka statuss

- **Problēmas praksē** (LCC), 2009.-2015.g.:
  - Piekļuve juridiskajai palīdzībai
  - Ilgstoša aizturēšana
  - Jebkādu sociālo garantiju trūkums, nelegālā uzturēšanās
  - Dokumentu savākšana, pierādījumi – ilgstošs process
  - Līdzekļu trūkums uzturēšanas atļaujas saņemšanai

ATGRIEŠANA

- **Ja uzturēšanās ir nelegāla:**
  - Direktīva 2008/115/EK, Imigrācijas likums
  - Izbraukšanas rīkojums (PMLP, VRS)
  - Lēmumus par piespiedu izraidīšanu (PMLP, VRS)
- Ja personu nevar izraidīt?
  - **“Limbo” situāciju risks**

Noderīgie avoti

- **UNHCR** vadlīnijas, rokasgrāmatas, *refworld* informācijas bāze, *tostarp par izcelsmes valstīm*)
- **Migration and International Human Rights Law**, International Commission of Jurists, 2014
- **ES Pamattiesību aģentūras (FRA)** publikācijas (<http://fra.europa.eu/en>)
- **Eiropas Patvēruma lietu atbalsta birojs (EASO)** (<http://easo.europa.eu/>)
- **ECRE** (*European Council on Refugees and Exiles* - <http://www.ecre.org/>)
- **ENS publikācijas par bezvalstniecības jautājumiem** (<http://www.statelessness.eu/>)
- **European Union Democracy Observatory on Citizenship** – pilsonības jautājumi (<http://eudo-citizenship.eu/>)

PALDIES PAR UZMANĪBU

- **Latvijas Cilvēktiesību centrs** (*tiesu prakses apkopojumi, informācija par LCC projektu rezultātiem u.c. - www.cilvektiesibas.org.lv*)